

FÜZZETEK

A Magyar—Török Baráti Társaság időszaki lapja
Macar—Türk Dostluk Derneği Yayını

- Üç ayda bir çıkar -

Menekültkérdés törökhonban

(1848—1851)

A magyar forradalom és szabadságharc az Oszmán Birodalmat is súlyosan érintette. I. Miklós cár, aki nem tudta túltenni magát azon, hogy az 1841-ben kötött tengerszoros-szerződésben nemcsak az Oszmán Birodalom feletti befolyását veszítette el, hanem el kellett fogadnia azt is, hogy fekete-tengeri flottája nem juthat ki a Boszporuszra és a Dardanellákra át a Földközi-tengerre, elérkezettnek látta az időt befolyása visszaszerzésére. Az 1848-as forradalmi hullám által elért dunai román fejedelemségeket — az Ausztriának történő segélynyújtásra hivatkozva — megszállták az orosz csapatok. 1848 októberében a Porta részben a forradalmi megmozdulások leverésére, részben az orosz erő ellensúlyozására szintén csapatokat küldött a fejedelemségekbe. Az Oroszországgal kiéleződött helyzet elsimítására Mehmed Fuád efendi Bukarestbe utazott. A két hatalom közötti nézeteltéréseket végül a Boszporusz partján lévő Balta Limáni nevű falucskában 1849. május elsején kötött orosz-török szerződésben sikerült békésen megoldani. A román államok kétfatalmi megszállás alá kerültek, de az oroszok elismerték a Porta fennhatóságát a fejedelemségek felett.

Diplomáciai dilemma

Az osztrák kormány már 1848 végén figyelmeztette a Portát, hogy a várhatóan területére menekülő „lázado vezéreket” adja ki Ausztriának. A követelést a román fejedelemségekben állomásozó orosz csapatok parancsnoka is támogatta.

Ali pasa török külügyminiszter az osztrák és az orosz követeket azzal nyugtatgatta, hogy megfelelő utasításokat küldött a határra, s nem támogatja a menekülők befogadását, de ha azok valamilyen úton mégis török földre jutnának, a Porta nem adhatja ki őket. Az Ausztriával és Oroszországgal kötött korábbi békeszerződések vonatkozó pontjai ugyanis csak az ártalmatlanná tételt írják elő. Ali ügyes diplomáciai húzással még azt is megemlíttette, hogy Ausztria hasonló érvekre hivatkozva utasította vissza a Porta kérését, amikor az másfél évtizeddel korábban Ausztriába menekült bosnyák felkelők kiadását kérte. Akkor Metternich így vélekedett: „Erőszakolni a menekülőket, hogy akarataik ellen hazájukba visszatérjenek, ez a humanitás ellen való vétek lenne, és Ausztria ezáltal ellenkezésbe kerülne az elvekkel, melyeket Európa szeme előtt mindig híven követett.”

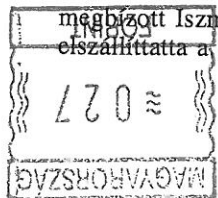
Az első menekültekről Fuád efendi, a Porta bukaresti megbízottja 1849. július 23-i jelentésében számolt be. Bukarestben először 1120 főről, köztük 36 tisztről tudtak. A határ őrzésével megbízott Iszmil pasa a menekülteket katonai védelem alatt elszállította a határról. Az efendi augusztus 18-i jelentésében

már arról szólt, hogy Mehmed pasa krajovai mírliva augusztus 15-én érkezett levelében tudtára adta: Perczel Mór nevében Orsovára egy küldött jött, aki mintegy kétezer menekült befogadásának feltételeiről tárgyalt. Mehmed pasa egy másik leveléből a bukarestiek augusztus 17-én arról értesülhettek, hogy húsz menekült kereskedőnek öltözve török földre lépett. Hamarosan bizonyossá vált, hogy Mészáros és Dembinski is közöttük van, sőt már Perczel is átlépte a határt. Az osztrák és az orosz konzul azonnali kiadatásukat kérte Fuád efenditől, aki megtagadta a kérést.

A Porta megerősítette rendkívüli megbízottjának addigi intézkedéseit, s megparancsolta, hogy a menekülteket — ha eddig még nem tették volna — késedelem nélkül vigyék Vidinbe. A minisztertanács véleménye szerint a lehetségesnek tartott öt-tízezer menekült biztonságos és megfelelő elhelyezése komoly gondokat jelentene, ezért törekedni kell arra, hogy Bécsből legalább a közlegények számára büntetlenségi ígéretet csikarjanak ki. Ilyen ígéret birtokában a közlegényeket a Porta kiadná az osztrák hatóságoknak, s azok visszatérhetnének Magyarországra. Amíg azonban Bécs álláspontja nem világos e kérdésben, senkit nem adnak ki.

Kossuth augusztus 17-én Orsovánál lépett török földre, ahonnan Turnu-Severinbe vitték. Itt találkozott Dembinskivel, Mészárossal és Perczellel, s augusztus 22-én együtt érkeztek Vidinbe. A vidini vár alatt hamarosan öt-hatezer menekült táborozott. Amikor híre ment, hogy Kossuth is Törökországba menekült, Strümer isztambuli osztrák követ erőyes hangú tiltakozó jegyzéket nyújtott át a Portán. „Hinni szeretném, hogy haladéktalanul a leghatározottabb parancsok mennek a határra, Ausztria követelésének megfelelően (...) Ausztria jövő viszonya Törökországhoz a Porta ez ügyben követendő magatartásától függ (...) a Porta bölcsességére bízom, hogy számoljon elhatározásának összes következményeivel.” Az oszmán diplomácia súlyos dilemma előtt állt.

Az augusztus 30-án tartott minisztertanácsi ülésen Musztafa Resid pasa nagyvezír álláspontja győzedelmeskedett. Ő azon a véleményen volt, hogy a menekülteket nem szabad kiadni az osztrák és az orosz hatóságoknak, mivel az egyet jelentene hóhérekre juttatásukkal, Isztambul álláspontja szerint sem a Belgrádban kötött osztrák-orosz-török békeszerződés 18. pontja, sem a Kajnardzsában kötött orosz-török békeszerződés 2. pontja — amelyekre az osztrákok és az oroszok hivatkoztak — nem alkalmazható a menekültekre. Ezen túlmenően az európai államok között is elfogadott gyakorlat, hogy — szemben a köztörvényes bűnözőkkel — a politikai menekülteket nem

adják ki. A Porta ezért az érvényben lévő szerződéseknek és az addig követett gyakorlatnak megfelelően csak arra tehet ígéretet — közölték másnap Isztambulban az osztrák és az orosz követekkel —, hogy vagy kiutasítja, vagy szigorú őrizet alatt tartja a menekülteket.

Orosz ultimátum

Szeptember 4-én Isztambulba érkezett Radziwill orosz tábornok, a cár adjutánsa, és az osztrák követ szerint az újkori diplomácia addigi legkategorikusabb jegyzékét nyújtotta át a törököknek. Nyílt választ kért a kiadatás ügyében: igen vagy nem? A Porta fontolja meg a választ, mert az meghatározó lesz Oroszország és az Oszmán Birodalom viszonyában!

A cár láthatóan ki akarta használni magyarországi sikereit, és vissza akarta szerezni korábbi befolyását Isztambulban. Ha követeléseit teljesítenék, az egyet jelentene Resid nagyvezír nyugatbarát politikájának kudarcával. De ennél is súlyosabb lenne, ha a kiadatás megtagadásának ürügyén a cár seregei megtámadná a birodalmat. A Balkán szláv lakossága ügyis mozdolódott, s egy orosz támadás esetén az európai birodalomrészek bizonytalansággal végleg leszakadnának.

Egy ilyen fordulat persze Anglia és Franciaország érdekeit is veszélyeztette. Az oroszok határozott fellépése elbizonytalanította az angol és a francia követet, akik addig a menekültek továbbutaztatása mellett érveltek, és angol, illetve francia útleveleket ígértek, ám nem akartak okot szolgáltatni egy esetleges háborúhoz. Canning isztambuli angol követ Radziwill érkezése után azonnal jelentést küldött Palmerstonnak, melyben Anglia hathatósabb támogatását kérte a Porta számára.

Anglia válaszát azonban nem lehetett megvárni. Az ügy sürgős döntést követelt. A szeptember 8-i nagytanácsban Residéknek nemcsak az orosz és osztrák fenyegetéssel kellett megküzdödniük, hanem a belső ellenzékkel is, amely minden baj okát I. Abdülmedzsid szultánnak (1839—1861) és nagyvezírnek, Resid pasának a birodalmat a nyugathoz közelíteni próbáló reformpolitikájában látta. Immár Resid kormányának léte forgott kockán. Ha engednek, ismét az oroszbarát párt kerekedik felül, s hosszú évek eredménye vesz el egy pillanat alatt.

Nehezítette Residék döntését a török hadügyminiszter vezetett háborús párt is, amely — bízva Oroszország gyengeségében és a megreformált török sereg erejében — mindenáron kenyértörésre akarta vinni a dolgot. A kiadatás megtagadásán kívül biztatták a menekülteket, hogy térjenek át a muszlim hitre, mert ez esetben magas katonai posztokra kerülhetnének a birodalomban, s immár mint a szultáni sereg tisztjei harcolhatnának az oroszok és az osztrákok ellen. Mivel a cár és a császár aligha nyugodnának bele, hogy az általuk lázadónak tekintett lengyel és magyar tisztiek a Porta szolgálatába állnak, ez vélhetőleg fegyveres összeütközéshez vezetne. Más okokból ugyan, de Resid nagyvezír is támogatta a renegálást. Ő ebben látta a kibúvót a kiadatás alól. Hosszas, heves viták után a tanács végül a kitérő válasz mellett döntött, s az uralkodók személyes jóindulatára bízta a kérdést.

Török nem

Az isztambuli osztrák és orosz követ a halogató döntésre ultimátummal válaszolt: ha a Porta két napon belül nem hoz pozitív döntést a kiadatás ügyében, megszakítják a diplomáciai kapcsolatot. Az angol és a francia követ felhatalmazás hiányában nem biztathatta a Portát. Mégis a végsőkéig elmentek, amikor — jóllehet magánvélemény formájában — kormányaik várható magatartását kifejtve úgy nyilatkoztak, hogy „az orosz háború igazságtalan lenne, és nyilvánvalóan fel lehet tenni, hogy az angol és francia kormány nem hagyja támogatás nélkül a Portát a szükségben”.

A következményekről a Kossuthék által isztambuli követként kinevezett s a birodalom fővárosában tartózkodó Andrássy Gyula gróf így írt Kossuthnak 1849. szeptember 24-i levelében: „A

Porta tehát végképpen kijelentette, hogy a kiadásba bele nem egyezik. A cár küldöttje felelet nélkül utazott el. Fuat efendi Oroszországba küldetik a felelettel.” Andrássy jól látta, hogy a kezdeményezés ekkor már az oroszok kezében volt: „Ausztria érdekei különbözőek. De ki hallgat itt Ausztriára?”

Közben Vidinben többen jelentették hajlandóságukat a muszlim hitre való áttérésre, ami újabb bonyodalmat okozott. A cár talán lemondott volna a kiutasításról, ha a Porta — miként azt ígérte — szoros őrizet alatt tartja a menekülteket, vélekedett az orosz és az osztrák követ. Bem áttérésének elfogadását azonban „alkalmasint casus bellinek tekintendőt” — írta Andrássy Kossuthnak október 8-án. A Porta mindazonáltal kijelentette, hogy „Törökországnak organikus törvénye a Korán lévén, nincs hatalmában nyilatkozatát el nem fogadni (...) Én tehát a Bem nyilatkozatát nagy szerencsének tartom, mert háború lesz a vége” — lelkesedett Andrássy. Bár a Porta számolt a háborúval, mindent megtett, hogy elkerülje azt. Fuád efendi október 4-én Szentpétervárott átadta a cárnak a szultán levelét, amely megértést kért az orosz uralkodótól. Bár az angol flotta felvonulása a török partoknál október végén kínos helyzetbe hozta az efendit, végül sikerült elsimítania a dolgot. Bécsben és Pétervárott nagy lármát csaptak a flotta miatt, de magukra maradván végül kénytelenek voltak engedni a menekültügyben. Az angol flotta felvonulása egyértelmű kiállítás volt a törökök mellett, s nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a menekültek okozta diplomáciai bonyodalom a Porta és a nyugati hatalmak érdekei szerint oldódjon meg.

A vidinieknak a kiadatástól már nem kellett tartaniuk, de a gyors továbbutazásban sem reménykedhettek. Közben beköszöntött az esős időszak, a táborban tifusz és kolera ütötte fel a fejét. A halottaskocsik már mindennapos látványnak számítottak. Vagy 600 menekültet temettek közös sírba szertartás és fejfák nélkül. Mindenkinek megkönnyebbülést jelentett, amikor a diplomáciai tárgyalások eredményeképpen október 21-én a visszatérést választó menekültekkel az osztrák hajók és uszályok elindultak Vidinből. A török hatóságok jegyzéke szerint 3156 fő tért vissza Magyarországra. November elején a Törökországban maradtak is útra keltek. Az olaszok kivételével valamennyien — egy török jegyzék szerint több mint 1650-en — Sumlában leltek újabb ideiglenes otthonra.

Ausztriának és Oroszországnak azonban nem volt kedvére való, hogy a menekültek még mindig együtt vannak. Ezért mindent megtettek, hogy az emigrációt feloszlassák. A Portánál el is érték, hogy a vezetőket és az áttérteket eltávolítsák a határ közeléből. A Porta a renegáltakat előbb Diarbekirbe akarta küldeni, de tekintettel az ottani időjárásra, valamint arra, hogy a diarbekiri erődben Bemék fogolynak érezhették volna magukat, végül Aleppó mellett döntöttek. A vezetők számára pedig Kütahját találták a legalkalmasabbnak.

Az áttértek és a vezetők 57 főnyi kis csapata 1850. február 16-án vett búcsút társaitól. Kossuthék Szülejmán ezredes védelme alatt március 31-én érkeztek Kütahjába. Kossuthot és feleségét, valamint kíséretét az ottani laktanyában szállásolták el. Mivel Batthyány Kázmér a számára kijelölt lakosztályt nem fogadta el, Szülejmán bég havi 220 gurusért egy laktnyához közeli villát bérelt ki számára. Ez az az épület, amelyet ma Kossuth-házként mutogatnak a turistáknak. A Sumlában maradtak lassan szétszéledtek. Volt, aki Európába vagy Amerikába ment, mások török katonai szolgálatba álltak, megint mások Isztambulba költöztek, s ott próbáltak szerencsét. Idővel egyre többen tértek haza. Kossuthék másfél évig voltak Kütahjában. Amikor 1851. szeptember 1-jén elhagyták a várost, „édes fájdalommal” emlékeztek vissza „kényelmes fogságukra és a jó törökökre”.

✎ Ágoston Gábor

1848/49 Macar Devrim ve özgürlük savaşından kesitler

Varlığını sürdürebilmek için yüzyıllar boyunca ölüm kalım savaşı veren Macaristan, gelişmiş Avrupa'ya ulaşmayı deneme ihtimaline 19. yüzyılın ilk yarısında erişmişti.

1820'lerden itibaren bir tür kentsoylu/burjuva gelişimi başladı ve bunu sanayide, ticarete, genel olarak ekonomide bir canlanma izledi. Bütün bunlar politik düzeye de yansdı. Bu alanda en önemli sorun, millî bağımsızlık ile toplumsal ilerleme arasında bağlantı oluşturulmasıydı.

Bu reform döneminde Peşte kenti Macar fikir hayatının da merkeziydi.

İlerlemenin, ekonomik büyümenin simgesi ve dönemin büyük eserlerinden biri, kont István Széchenyi tarafından inşa ettirilmiş Pest ve Vác arasındaki demiryolu idi.

1840'lı yılların en önemli politikacı çehreleri: soylu muhalefetin sol kanadının önder siması Lajos Kossuth, yüksek aristokrasi muhalefetine öncüsü kont Lajos Batthyány, ve yazar, baron József Eötvös idiler.

1848 baharı milletimiz için, Avrupa'yı baştan aşağı çalkalayan devrimlere Macar liberalizminin önderliği altında katılarak kendi toplumsal ve ekonomik düzenini yeniden yapılandırması ve Avrupa'ya ulaşmayı hızlandırması imkânını da beraberinde getirdi. Böylece, halkı temsil temelinde yeniden seçilen parlamentoya karşı sorumlu olan başına buyruk ilk Macar hükümeti kuruldu. Coşkulu yasa çalışmalarıyla feodalizmin kalıntıları ortadan kaldırıldı ve modern Macaristan'ın yaratılmasına başlandı.

Barış ruhunda başlayan ve geniş millî beraberliğe dayanan bu denemeye 1848 sonbaharında artık olanak kalmayacak gibi görünüyordu. Zira, Avusturya İmparatorluğu yönetimi, modernleştirmeyi ancak Macar çıkarlarına ters düşen yeni-mutlakiyet araçlarıyla gerçekleştirmek istedi.

15 Mart 1848'de Devrim Pest-Buda'da patladı. Devrimin ruhu ve simgesi şair Sándor Petöfi idi.

Bu günlerde basın özgürlüğü de doğdu, ve "12 Madde" ile Petöfi tarafından yazılmış Millî Türkü basılmıştı. "12 Madde", kentsoylu dönüşümün ve millî bağımsızlığın en önemli istemleriydi.

Ülkenin politik başkenti, parlamentonun toplandığı yer Pozsony (Bratislava) idi.

Peşte olayları, Pozsony'daki çalışmaları da hızlandırdı. 18 Martta, angarya yükleri, ondalıklar ve vergi yükümü hakkında yasa çıkarıldı.

Kral, Pozsony'da çıkarılan yasaları onayladı ve bağımsız Macar hükümetini tayin etti. Parlamento karşısında sorumlu olan ilk Macar hükümeti 7 Nisanda göreve başladı.

Başbakan olarak kont Lajos Batthyány seçilmişti.

Kentsoylu toplumun gerçekleşeceği başına buyruk Macaristan'ın kurulmasına başlandı. Hükümet Peşte'ye nakledildi. Yeni dönemin simgesel habercisi: Lajos Kossuth oldu.

En önemli yasa tasarılarından biri, Diyanet İşleri ve Millî Eğitim Bakanı József Eötvös tarafından öne sürülerek temel eğitimle ilgiliydi.

Kolozsvár (Cluj) parlamentosunda 31 Mayıs 1848'de Macaristan ile Erdel'in birliği yasalaştı.

Azınlıklar daha 19. yüzyılın ilk yarısında Macarların "devlet milleti" ülküsüne karşı çıktılar. Başlattıkları hareket devrimin zaferinden sonra kuvvetlendi, ama onların görüşlerini hükümet desteklemedi.

İmparatorluk yönetimi, gerekirse askerî kuvvetle de iradesini ülkeye zorla kabul ettirmeye kararlıydı. Nitekim, uzlaşma eğilimi gösteren Macar politikasını reddederek Macar devrimine karşı silahlı saldırıyı başlattı.

İmparatorluk-krallık ordusunun korgenerali Hırvat banı baron Josip Jellačić'in yönetimindeki Hırvat birlikleri 11 Eylül 1848'de Dráva nehrini geçtiler.

Lajos Kossuth parlamenotunun verdiği görev üzerine halkı ayaklanmaya çağırdı ve Alföld'te (Büyük Ova'da) devrimi savunmak için onbinlerce kişi ayaklandı.

Henüz örgütlenme aşamasında olan Macar ordusu 29 Eylül 1848'de Pákozd yakınında, İmparatorluk yönetimince desteklenen Jellačić'in saldırısını geri püskürttü.

Ekim'in 6'sında Viyana'da halk yığınlarının yeniden ayaklanması, Jellačić'e takviye kuvvet gönderilmesini engelledi ve Macar ordusuna örgütlenmesinde zaman kazandırdı.

Viyana'ya yardıma koşan Macar ordusu 30 Ekim 1848'de Schwechat'ta yenilgiye uğradı.

Leh mülteci generali József Bem'in önderliğinde savunmayı sürdüren Viyana devrimi de bastırıldı, öyleyse Macaristan tecrit edildi. Savunmayı örgütleyen Vatan Savunma Komitesi'ne parlamento, Geçici Hükümet görevini verdi. Geçici hükümetin başkanı, Lajos Kossuth oldu.

İmparatorlukta yeni-mutlakiyet yapılanmayı gerçekleştirmeye çalışan kamarilla, devrimci yasaları onaylayan hükümdarı tahttan uzaklaştırdı ve I. Franz Josef 2 Aralık 1848'de tahta çıktığını ilân etti.

Onun emrine İmparatorluk ordusu 16 Aralık'ta üstün kuvvetlerle saldırıyı başlattı. İmparatorluk-krallık ordusunun başkumandanı orgeneral Alfred von Windisch-Grätz idi.

İmparatorluk birlikleri karşısında albay Richard Guyon'un birlikleri Nagyszombat (Trnava) yakınında daha aynı gün bozguna uğradı.

Gerileyen Macar ordusunun art savunma tugayı 28 Aralık'ta Bábolna muharebesinde ve general Mór Perczel'in kolordusu da 30 Aralıkta yenilgiye uğratıldı.

Bunlardan sonra Windisch-Grätz parlamento heyetini kabul etmedi ve Macaristan'dan kayıtsız şartsız itaat talep etti. İmparatorluk kuvvetleri 5 Ocak 1849'da Macaristan başkentine girdi. En önemli savaş alanında her ne kadar askerî durum kritikleştiyse de, art bölge güvence altına alındı ve özgürlük savaşı devam etti.

Vatan Ordusu genel kurmayı başkenti kurtarmak amacıyla başarılı bir karşı saldırıya geçebilmek için, bazı bölgeleri terk etmeyi de göze alarak, birlikleri bir merkeze toplamayı gerçekleştirdi.

Vatan Ordusunun askerî operasyonu "Geçici Başkomutan" general Artúr Görgey'nin yönetiminde İlkbahar Seferi adıyla bilinen karşı hücumlarıyla, İmparatorluk-krallık ordusu birkaç hafta içinde ülkenin sınır bölgelerine kadar geri püskürtüldü, ve böylece askerî kuvvet dengesi oluştu.

Tuna'yı aşan Vatan Ordusu 26 Nisanda Komárom'da yine zafer kazanıyor, fakat İmparatorluk kuvvetleri kuşatmadan sıyrılıyordu. Birbirini izleyen yenilgiler yüzünden uzaklaştırılan Windisch-Grätz'in halefi ordonat baron Ludwig Welden Vatan Ordusundan gelen kuşatma tehdidi nedeniyle birliklerini sınır boyuna çekmek zorunda kalıyordu.

Hükümdar tarafından empoze edilmiş anayasaya yanıt olarak parlamento, Kossuth'un önerisi üzerine 14 Nisan 1849'da Habsburg-Loren hanedanının tahttan indirildiğini açıkladı ve 19 Nisanda Bağımsızlık Bildirisi'ni kabul etti.

Kossuth, diplomatik destek sağlamak umuduyla burjuva düzenli devletlere Bağımsızlık Bildirisi'ni gönderdi.

Vatan Ordusu 21 Mayıs 1849'da kanlı bir baskınla Buda kalesini geri aldı ve böylece pratikte de Bağımsızlık Bildirisi'ne geçerlilik kazandı.

Muhtemel müttefikler, batılı burjuva devletleri, Avrupa'da kuvvet dengesini korumayı, Macaristan'ın kentsoylu toplum yönünde gelişmesini desteklemekten daha önemli buldular ve bunun için de Avusturya'nın büyük devlet olarak kalmasını gerekli gördüler. Aynı zamanda, yeni-mutlakiyet politika Macaristan ile Avusturya arasında uzlaşmaya olanak vermediğinden ve İmparatorluk ordusu tek başına iradesini Macar politikasına zorla kabul ettirecek durumda olmadığından, Rus müdahalesine rıza gösterdiler. Bundan sonra general İvan Fyodoroviç Paskieviç'in yönetiminde yaklaşık 200.000 kişilik Rus işgal ordusu Macaristan'a karşı bir saldırıya başladı.

Macar ordu yönetimi, Rus ordusunun saldırısından önce, esas savaş alanında sonucu belirlemek istiyordu. Macar harekâtı Batı Macaristan'da başarılı olamadı ve

Rus birlikleriyle takviye edilen İmparatorluk ordusu 1849 Haziran ayının sonunda karşı hücumla geçti.

Askerî harekât 13 Haziranda Csorna'da Macarların başarısıyla başladı.

Macar ordu yönetimi, kuvvetlerini Komárom'da toplamak istiyordu, fakat daha bunu bitiremeden önce 2 Temmuz'da İmparatorluk ordusunun saldırısı başladı. Vatan Ordusu bu saldırıyı başarıyla geri püskürttü.

Rus birlikleri iki gün süren çarpışmalardan sonra 20 Haziranda Tömös Geçidi'ni ele geçirdiler. Kuzey Erdel'e giren Rus birlikleri 27 Haziranda Bem'i de yenilgiye uğrattı.

Bem'in birlikleri 31 Temmuzda Segesvár'da Ruslar karşısında ağır yenilgiye uğradı. Devrim şairi Sándor Petőfi de bu çarpışmada şehit oldu.

Macar Ordusu 1849 Ağustosunda ufalanmasına rağmen, Rus birliklerinin Büyük Ova'da Macar birliklerinin toplandığı bölgenin gerisine ulaşmasını engellemeyi başardı.

Düşman ordularının ilerlemesi yüzünden hükümet, yığınak yeri olarak Szeged bölgesini belirledi. Fakat, Rus-Avusturya kuvvet üstünlüğü karşısında birliklerin burada toplanması gerçekleşemedi.

İmparatorluk ordusu başkenti ele geçirdikten sonra hızla Szeged'e doğru ilerledi.

General Vécsey tarafından 1 Temmuz 1849'da ele geçirilen Arad kalesi, 1 Ağustostan itibaren Macar hükümetinin son merkezi oldu.

Görgey'nin bir kolordusu 2 Ağustosta Debrecen'de Rus ordusu karşısında ağır yenilgiye uğradı, fakat birliklerin yeni yığınak alanı seçilen Arad'a ulaşmayı Görgey başardı.

Güney Bölgesi'nde toplanan Dembynski'nin yönetimindeki Macar ordusu Szőreg'de 5 Ağustosta savaşı kaybetti ve yığınak yeri seçilen Arad yerine Temesvár'a doğru geri çekildi.

Bu çarpışmadan sonra Görgey ordusuyla birleşme olanağını kaybeden Vatan Ordusu birliklerinin önemli kısmı dağıldı.

Lajos Kossuth ve hükümeti 11 Ağustosta istifa etti ve Kossuth göçmek zorunda kaldı.

Görgey birlikleri 13 Ağustosta Világos'ta silahları bıraktı. Ekimin 2'si ile 5'i arasında Komárom da terk edildi. Rus ayısı ve iki başlı Avusturya kartalı Macaristan'ı yendiler.

Özgürlük savaşının 13 askerî yöneticisi 6 Ekim 1849'da Arad'ta idam edildi. Sınırsız intikam hırısı, özgürlük savaşının kana boğulmasına yardımcı olan Rus politikasında dahi hoşnutsuzluk yarattı. 6 Ekim, bugün de Macaristan'da millî yas günüdür.

(Çeviren: Yılmaz Gülen)

Gyula Kedves

Macaristan'ın Milli Bayramını Türkler de paylaştı Macaristan burjuva devrim ile özgürlük savaşının 150. yıldönümü Kütahya'da kutlandı

Macar burjuva devrimi 150. yıldönümü törenleri nedeniyle Türkiye'de bulunan Macaristan diplomatları Macarlar ve Macaristandan gelen Kültür Bakan Yardımcısı ve Macar Üniversite öğrencileri Kütahya'da buluştu.

Macaristan bağımsızlık savaşının önderi ve lideri Lajos Kossuth'un Kütahya'da 2 yıl mülteci olarak kaldığı ve şimdi Macar Müzesi olan ev ve anıt önünde yapılan törenlerde Türkler Macarların milli bayramını paylaştılar.

1848-1849 yılında Avusturya İmparatorluğuna karşı halkların baharı olarak tanımlanan bağımsızlık ve özgürlük savaşının lideri Lajos Kossuth ve arkadaşlarının önderlik ettiği özgürlük savaşı Rusların takviyesi ile bastırılınca, özgürlüğe susamış Macar halkının sevinçleri yarım kalmış ve savaşın lideri Kossuth ve 150 üst yönetici sınır dışı edilmişti. Rusların baskısı sonucu hiç bir ülke Macar mültecileri kabul etmedi, sınırlarını kapamıştı. Batı ülkeleri, tek suçu özgürlük istemek ve toplumsal ve ekonomik düzeni yeniden kurulup gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak isteğinde olan Macar halkının kahraman önderlerini (Ruslardan çekindikleri için) mülteci olarak kabul edemezken, Osmanlı İmparatorluğu Macaristan'ın özgürlük savaşçılarından lideri Kossuth ve arkadaşlarını kabul ederek Kütahya'ya yerleştirdi. Kütahya Osmanlı döneminde önemli eyalet merkezi idi. Kossuth buradan başta Amerika olmak üzere, dünya liderlerine mektuplar yazarak bağımsızlıkları için destek istedi. Daha sonra Amerika B. D. Kossuth'un çağrılarına olumlu yanıt vererek gayelerini destekledi. Kossuth iki yıl mülteci (misafir) olarak kaldığı Kütahya'da bugünkü Macaristan Anayasasının temellerini hazırladı.

Macarların ülke genelinde büyük bir önem verdikleri Milli Bayramı ilk kez ülke dışında Türkiye'de, Kütahya'da yaklaşık 200 Macar ve 150 Türk konuk olmak üzere 350 davetlinin katılımı ile gerçekleşti.

Kütahya'da bulunan Kossuth anıtına Kütahya Valisi Utku Acun, Macaristan Büyükelçisi dr. György Kéry, Macaristan Kültür Bakan yardımcısı Péter Inkei, Macaristan İstanbul Başkonsolosu

Imre Czékman, Ege Bölgesi Fahri Macar Konsolosu İsmet Güral, Türk-Macar Dostluk Derneği başkanlığının üyesi dr. Tibor F. Tóth ve László Puskás, Szigetvár Fahri Konsolosu László Horváth çelenk koydular.

Kütahya Valisi Utku Acun törende yaptığı konuşmada, Macaristan'ın kahraman önderi Lajos Kossuth'un verdiği mücadelenin daima takdirle anıldığını kendilerini Kütahya'da 1849 yılında 2 yıl misafir etmekten onur duyduklarını söyledi. Macaristan Büyükelçisi György Kéry ise törende yaptığı konuşmada: "1849-1850 Özgürlük Savaşı Atatürk'ün önderliğinde kurulan Modern Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna benzetebiliriz. Macar özgürlük savaşımızın lideri Kossuth hayatının en önemli dönemlerinden bir bölümünü bu şehirde yaşamıştır. Türkiye Macar özgürlükçülerine sığınma ve yaşama hakkı tanımıştır. Bu nedenle Macar Halkı Türk Halkına ve Kütahya'ya minnet duymaktayız" dedi.

Macaristan Milli Bayramına Kütahya Valisi Utku Acun, Tugay Komutanı Tuğgeneral Erdoğan Akçasayar, Dumlupınar Üniversitesi Röktörü Prof. dr. İsmail Hakkı Düğer, TÜTAV Genel Müdürü Erol Özel, Emniyet Müdürü Süleyman güleç, Esnaf Odaları Başkanı Mehmet Dayanç, Genel Sekreter Rıza Vançin, çok sayıda davetli katıldı.

İhsan Tunçoğlu

Kütahya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı
ve SABAH Gahetesi Muhabiri

Macar-Türk Dostluk Derneği'nin yeni seçilen yöneticileri

Fahri Başkan:	<i>Dr. Géza Fehér</i>
Başkan:	<i>Dr. Géza Dávid</i>
Başkan Yardımcısı:	<i>Dr. Tibor F. Tóth</i>
Genel Sekreter:	<i>Tímea Gál</i>
Muhasebeci:	<i>Márta Visóczki</i>
Üyeler:	<i>László Puskás</i>
	<i>Györgyi Szmilkó</i>
	<i>Edit Tasnádi</i>
	<i>Dr. István Vásáry</i>

Törökországi emléktúra

Az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc 150. évfordulója alkalmából a Magyar–Török Baráti Társaság emléktúrárt szervezett — a Balkánon át, a kossuthi emigráció útját követve — Törökországba. Az emléktúra célja kettős volt: egyrészt ellátogatni történész egyetemi hallgatókkal Kütahyába, ahol Kossuth Lajos 1850–51-ben tartózkodott, és az ottani Kossuth Múzeum udvarán megkoszorúzni Kossuth Lajos szobrát, másrészt pedig felkeresni az isztambuli temetőben nyugvó, a kossuthi emigrációval Törökországba került magyar katonák sírjait, és elhelyezni a kegyelet virágait.

Az emléktúra résztvevőit kütahyai barátaink nagy érdeklődéssel fogadták, és a közösen megrendezett koszorúzási ünnepséget vendéglátóink is fontos eseményként értékelték. A március 14-én megtartott jubileumi ünnepségen a magyarok képviseletében részt vettek: Inkei Péter, a Művelődési és Köznevelési Minisztérium helyettes államtitkára, Kéry György rendkívüli és meghatalmazott nagykövet vezetésével az ankarai nagykövetség, az isztambuli főkonzulátus munkatársai, az ankarai és az isztambuli magyar kolónia, Horváth László Törökország szigetvári tiszteletbeli konzulja, valamint a Magyar–Török Baráti Társaság tagjai, többségükben történész egyetemi hallgatók, F. Tóth Tibor elnökségi tagunk vezetésével. A törökök részéről: Utku Acun kütahyai kormányzó, İsmet Güral Magyarország kütahyai tiszteletbeli konzulja és a város vezetősége, továbbá több fontos közéleti személy. A megjelenteket a Himnusz után először az ankarai Magyar Nagykövetség, az isztambuli Magyar Főkonzulátus és a kütahyai tiszteletbeli konzulátus nevében Kollár János követségi tanácsos köszöntötte. Megemlékezett a magyar forradalom és szabadságharcról, a „népek tavaszá”-ról Kéry György, majd Inkei Péter, Utku Acun és İsmet Güral. A hivatalos beszédek után Kilián István egyetemi tanár beszélt a magyar–török baráti kapcsolatokról és ismertette a rövid irodalmi összeállítással emlékező magyar diákok műsorát, amelynek keretében részletek hangzottak el Apáczai Csere

János, Arany János, Babits Mihály, Kodály Zoltán, Kossuth Lajos, Kölcsey Ferenc és Tamási Áron írásából a hazaszeregettről, a magyarságról és a magyar nyelvről. A jelenlévők a diákokkal együtt énekelték a „Kossuth Lajos azt üzenté” kezdetű Kossuth-nótát. Az ünnepi műsor keretében Utku Acun kormányzónak előbb Horváth László átadta a Zsolnay Porcelángyár Rt. ajándékvázáját, majd F. Tóth Tibor elnökségi tag a Magyar Millennium Emlékbizottság Titkársága — az emléktúra fő támogatója — által adományozott emlékHzászlót adta át a Kossuth Múzeum számára. Az ünnepség során a Kossuth-szobornál elhelyezték az ankarai és az isztambuli magyar kolónia, Utku Acun, İsmet Güral koszorúját, továbbá a Magyar Millennium Emlékbizottság és a Magyar–Török Baráti Társaság közös koszorúját. A Szózat hangjaival fejeződött be a 150 évvel ezelőtti, forradalmi események tiszteletére, a kütahyaiakkal együtt megrendezett közös ünnepség.

Az ünnepi eseményt igen nagy figyelemmel kísérte a helyi és a megyei sajtó. Több újságban emlékeztek meg — fényképes tudósítással — a koszorúzási ünnepségről, és elismeréssel méltatták a török-magyar baráti kapcsolatok ilyen módon történő ápolását, illetve annak fontosságát. A cikkekben megemlégték azt is, hogy a résztvevők között voltak a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem, a miskolci Egyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem történész hallgatói is. Tudósított az eseményről a helyi televízió is.

Az emléktúra következő állomása az isztambuli Ferikőy temető katolikus és protestáns részének felkeresése volt. A protestáns temetőben az emléktúrán részt vevő egyetemisták a kossuthi emigráció halottainak — Cseh Imre (Kossuth tolmácsa), Hajdú Gábor, Horváth Gábor, Kovács János, Szabó József, Szilágyi Dániel, Tóthfalusi Lajos, Wesselényi József — sírján elhelyezték a kegyelet virágait. Hajdúhadháza küldöttei Szilágyi Dániel, az Akadémia Könyvtára Keleti Gyűjteménye egyik donátorának sírján elhelyezték a szülőföld koszorúját, és Búzás Csabáné méltatta munkásságát. Lerótták kegyeletüket a résztvevők az itt nyugvó Langenthal Lang Jakab, II. Rákóczi Ferenc orvosának és udvari tanácsosának sírjánál is.

A következő generációk történelem tanárai a temetőben elérkeznyúlve olvasták a fehér mészkőlapba vésett feliratot:

*„Megállj magyar!
E kopár halomnál.
S emlékezz korodra,
A hontalan sírhantjánál.*

*Így enyésznek el hontalanul
Drága fiaid óh hon!
Míg a több rész bilincsekben nyög
Reményben virányidon.”*

A diákok a temető katolikus részében elhelyezték a kegyelet virágait gróf Széchenyi Ödön sírján is.

Útban hazafelé a rodostói Rákóczi Múzeumban Kilián István egyetemi tanár és tanítványa Obernauer Greta emlékezett meg II. Rákóczi Ferencről, Mikes Kelemenről és a Rákóczi-emigrációról.

Az ünnepség befejezéseként Horváth László a Magyar Millennium Emlékbizottság Titkársága által adományozott, a 150. évfordulóra készült emlékHzászlót azzal a kéréssel adta át Erdoğan Erkennek, Magyarország tekirdaği tiszteletbeli konzuljának, hogy helyezték el a Rákóczi Múzeumban.

Társasági hírek

Társaságunk tisztségviselőinek határozott időre szóló megbízatása lejárt, ezért az éves rendes taggyűlésen gondoskodni kellett a tisztújításról. A taggyűlés dr. Fehér Gézát közfelkiáltással választotta meg társaságunk tiszteletbeli elnökének, a tisztségviselők személyéről pedig a következők szerint döntött:

— az elnökség tagjai: dr. Dávid Géza, dr. F. Tóth Tibor, Gál Tímea, Péri Benedek, Puskás László, Szmilko Györgyi, Tasnádi Edit, dr. Vásáry István és Visóczki Istvánné;

— az ellenőrző bizottság tagjai: Barsi Hajna, Mátéfy Györf és Mináry Pálné.

Az alapszabálynak megfelelően az elnökség tagjai választják meg maguk közül a vezetőséget, a taggyűlés azonban határozattal kötelezte az új elnökségi tagokat, hogy a vezetőség választás eredményéről a Török Füzetek júniusi számában adjanak tájékoztatást. Az elnökség — e határozatnak megfelelően — értesíti a tagságot, hogy a vezetőséget a következők szerint választotta meg: a társaság

- elnöke: dr. Dávid Géza,
- alelnöke: dr. F. Tóth Tibor,
- főtitkára: Gál Tímea
- gazdasági titkára: Visóczki Istvánné.